

Ing. Jiří Halaška, Ph.D., prof. MUDr. Leoš Navrátil, CSc.

Jak řešit ochranu obyvatelstva za stavu ohrožení státu a válečného stavu?

How to Ensure Population Protection During Endangering of the State, and the State of War?

INFORMACE

Vojenské rozhledy, 2015, roč. 24 (56), č. 4, s. 58–67, ISSN 1210-3292 (tištěná verze), ISSN 2336-2995 (on-line).
DOI: 10.3849/1210-3292.24.2015.04.058-067

Abstrakt:

Sdělení pojednává o možných formách a metodách dalšího rozvoje ochrany obyvatelstva se zaměřením na provádění opatření ochrany obyvatelstva při vyšších krizových stavech. Cílem je analyzovat možné priority, zdroje a postupy pro zabezpečení ochrany obyvatelstva ve vážných a rozsáhlých krizových situacích s využitím všech sil a schopností státu i občanů. Práce se zabývá možností vyšší efektivity opatření ochrany obyvatelstva při vyhlášení vyšších krizových stavů cestou generování doplňkových sil a prostředků a metodami pro řízení těchto opatření. Cílem práce je mimo jiné poukázat na skutečnost, že opatření ochrany obyvatelstva musí být připravována perspektivně a komplexně a musí odrážet možná rizika, včetně nadprojektových, které na teritoriu státu mohou působit.

Abstract:

The lecture discusses the possible forms and methods for further development of Population protection, focusing on implementation of measures to protect the population at higher crisis status. The aim of the lecture is to analyze possible priorities, resources, and procedures for population protection in serious and large-scale crisis situations using all available forces and capabilities of the State and citizens. The work also deals with the possibility of more effective measures of population protection during announcement of higher crisis status generating additional forces and means and methods for the management of these measures. The aim of the work is among other things to point out the fact that the measures of population protection must be prepared in perspective and comprehensive and must reflect the potential risks, including the large scale crisis, which may be occur in the territory.

Klíčová slova:

Ochrana obyvatelstva, krizové řízení, synergické působení.

Key words:

Population protection, Emergency management, Synergistic Action.

ÚVOD

Přijetí krizových zákonů v roce 2000 přineslo nové komplexní přístupy ke krizovému řízení a ochraně obyvatelstva (OOb) v rámci České republiky. V oblasti OOb bylo cílem změn transformovat víceméně válečný systém civilní ochrany ve smyslu Dodatkového protokolu I. k Ženevským úmluvám z roku 1949 na systém, který bude využívat svůj záchranný potenciál nejen k ochraně obyvatelstva před následky válečných konfliktů, ale i před následky vzniku mnohem pravděpodobnějších krizových situací vzniklých v důsledku živelních pohrom, průmyslových havárií, nákaz, požárů, výpadků kritické infrastruktury a jiného nebezpečí. Výsledkem je stav, kdy OOb, dříve orientována na ochranu obyvatelstva za války, je dnes převážně spojována s připraveností řešit širokou škálu krizových situací nevojenského charakteru. A to komplexně včetně legislativy, personálu, procedur a materiálního vybavení pro OOb.

OOb je v Koncepci OOb, kterou zpracovalo GR HZS ČR charakterizována jako soubor činností a postupů věcně příslušných orgánů, dalších subjektů i jednotlivých občanů, směřujících k minimalizaci dopadů mimořádných událostí na životy a zdraví obyvatelstva, majetek a životní prostředí. [2] Toto širší pojetí OOb propojuje tuto činnost s celým spektrem úkolů krizového řízení, bezpečnosti, obrany státu a umožňuje spolupráci a synergii při plnění těchto úkolů.

Systém OOb je v ČR plně zakotveným a fungujícím prvkem systému bezpečnosti občanů a státu. Jeho efektivita pramení mimo jiné i z toho, že tento systém ochrany před mimořádnými událostmi se vyvíjel při působení skutečných hrozeb a krizových situací a byl často reálně prověřován – naposledy při povodních v létě 2013. Do tohoto prvku národní bezpečnosti lze zařadit i působení IZS a systém krizového řízení. Pokud odhlédneme od legislativní úpravy a závazně organizačního přístupu, lze konstatovat, že v ČR postupně došlo k ustavení regionálních vazeb a procedur OOb, v nichž spolupracují orgány státu, regionální i místní samosprávy, územně příslušné bezpečnostní sbory a havarijní služby, firmy, občané a subjekty občanského sektoru. Tedy vedle oficiálního, zákony a předpisy daného systému fungují také neformální prvky, zvláště osobní komunikace mezi odpovědnými aktéry, dobrovolnictví, svépomoc a humanitární pomoc, které výrazně pozitivně ovlivňují efektivitu řešení krizových situací.

Na druhou stranu jsou však některé kroky jako snižování potenciálu pro OOb v rámci úsporných škrtů u AČR a částečně HZS, stárnutí techniky a materiálu civilní ochrany (CO), snižování počtů a akceschopnosti Jednotek sboru dobrovolných hasičů (JSDH) apod., které vytváří potenciální rizika, že v případě nadprojektových pohrom a katastrof či rychlého vzniku krizového stavu vojenského charakteru nebude dostatek sil a prostředků k jejich eliminaci.

Koncepce OOb do roku 2020 s výhledem do roku 2030 uvádí, že problematika plnění úkolů OOb za stavu ohrožení státu (SOS) a válečného stavu (VS) a spolupráce jednotlivých odpovědných orgánů není popsána odpovídajícím způsobem. [1]

Dle našeho soudu chybí přesnější rozčlenění úkolů, vazeb, sil a prostředků pro řešení opatření OOb za vyšších krizových stavů. Předpokládá se, že krizové situace včetně opatření OOb by byly řešeny komplexním nasazením všech dostupných sil a prostředků s využitím díkce a zkušeností stávajících krizových zákonů.

Zákon o zajišťování obrany České republiky opatření OOb při vyhlášení vyšších krizových stavů blíže nespecifikuje. Pouze stanovuje, že ústřední správní úřady, správní

úřady, orgány krajů a orgány obcí jsou povinny při plnění úkolů zajišťování obrany státu vzájemně spolupracovat a vyměňovat si v nezbytně nutném rozsahu informace z informačních systémů, které vedou. Při plnění úkolů zajišťování obrany státu využívají pracovišť krizového řízení, pracovních a poradních orgánů zřízených podle zvláštních právních předpisů. [10]

Plán obrany je realizací národních norem a principů, který určuje základní směry přípravy a použití zdrojů státu pro obranu za stavu ohrožení státu a válečného stavu. Ukládá zpracovat jednotlivá opatření pro ochranu obyvatelstva do připravovaných dílčích plánů obrany a aktualizovat již zpracované dokumenty. Plán obrany státu tvoří obranné plánování, operační plánování, mobilizační plánování, plánování připravenosti obranného systému státu a plánování příprav k záchranným pracím a k plnění humanitárních úkolů.

Je zjevné, že řada konkrétních specifických úkolů OOb by se za vyšších krizových stavů řešily s využitím dosavadních sil, prostředků a procedur krizového a havarijního plánování, avšak pro tzv. „nadprojektové pohromy či katastrofy“ by bylo nutné použít „nadprojektové síly a prostředky“, které v tuto chvíli nejsou ani popsány, ani připraveny. Cílem práce tedy je analyzovat možnosti generování a použití takových sil a prostředků v rámci České republiky.

Možné hrozby vedoucí k vyhlášení vyšších krizových stavů

Hrozby vedoucí k vyhlášení SOS či VS jsou v *Bezpečnostní strategii ČR* popsány podrobně s odkazem, že díky našemu členství v NATO nejsou příliš aktuální. Myslíme, že rychlé a překvapivé rozpoutání bojových operací na východní Ukrajině, velmi zdoluhavý boj s rozšířením eboly v Africe či problémy s masovým uprchlictvím v Evropě tento názor změni. Agresivní prosazování zahraničněpolitických zájmů s použitím vojenské síly, nestabilní prostředí zhroutených států, zastavení dodávek strategických surovin a spory o jejich kontrolu, nedostatek finančních a materiálních zdrojů, výpadky základních služeb a zásobování spojené s masovou vlnou migrantů, kriminalitou a násilím, to jsou hrozby, kterým dnes mohou čelit a částečně už čelí i státy střední Evropy.

Pokud se výše uvedené krizové stavy setkají s nadprojektovou pohromou (viz povodně 2002) či katastrofou, nebo s časovým a místním souběhem několika pohrom, katastrof či bezpečnostních ohrožení může poměrně rychle a neočekávaně vzniknout stav vyžadující mimořádná opatření v oblasti bezpečnosti státu a sekundárně i v oblasti OOb. Tedy dostupnost (zejména časová) a kvalita sil a prostředků pro obranu státu včetně opatření OOb zde získává novou naléhavost.

1. Síly a prostředky pro řešení opatření OOb při vyšších krizových stavech

1.1 Hasičský záchranný sbor České republiky

Hasičský záchranný sbor České republiky je a při vyhlášení vyšších krizových stavů i zůstane hlavní výkonnou a zřejmě i řídicí složkou pro řešení opatření OOb. HZS ČR je profesionální, akceschopná, autoritativní a dobře technicky vybavená organizace s celostátní dislokací a velkou zkušeností v oblasti OOb. (V roce 2014 provedly jednotky požární ochrany 100 776 zásahů, evakuovaly celkem 33 998 osob, při počtu 9 530 příslušníků HZS ČR ve služebním poměru). [7]

Důležité je rovněž řídicí, analytické a plánovací propojení kompetencí, které jsou dány HZS ČR zejména na základě Zákona o IZS a Krizového zákona a dalších právních norem a které je možné využít i při vyhlášení vyšších krizových stavů.

K mírným nedostatkům současného stavu patří dílčí nenaplněnost a podfinancování HZS ČR. Za SOS a VS, zejména při nadprojektových pohromách či souběhu několika pohrom či katastrof s dlouhodobým působením, by však zřejmě síly a prostředky HZS ČR byly nedostatečné a hlavně nebyly by zálohy pro neočekávané situace. Pomohla by mezikrajská výpomoc, nasazení JSDH, ale stále se ukazuje jako nutné za vyšších krizových stavů mobilizačně rozšířit počty i vybavení HZS, zvýšit početně a technicky jeho systém pohotovosti, případně HZS částečně převést do kasárenského stavu a zvýšit jeho kompetence v některých oblastech, zejména v oblasti řízení operací. Navýšení počtů HZS by bylo nejlépe provést profesionalizací vytypovaných JSDH, ale také bude nezbytné doplnění některých specifických schopností a funkcí i pro SOS a VS, zejména pyrotechniků, chemiků, logistiků a dalších.

Důležitou otázkou je, zda při vyhlášení vyšších krizových stavů nevytvořit jednotný záchranný sbor ČR zahrnující současný HZS a ZZS krajů doplněný o důležité a akceschopné organizace například Horská služba, Báňská záchranná služba, Vodní záchranná služba, svazy kynologů a tyto převést do společného profesionálního stavu.

Z hlediska procedurálních otázek bude nutné dopracovat typové plány řešení krizových situací na společné operace složek IZS specifické pro SOS a VS, například spojené s použitím CBRN zbraní, minovým nebezpečím, záchranou obyvatelstva z rozsáhlých závalů apod.

1.2 Jednotky sboru dobrovolných hasičů (JSDH)

Jednotky sboru dobrovolných hasičů (JSDH) zařazené do plošného pokrytí a poplachových plánů IZS, tedy vybavené, vycvičené a akceschopné jednotky by byly v době vyhlášení SOS či VS přirozeným a významným doplněním a zálohou pro všechny krizové situace spojené s opatřeními OOb. Jen pro ilustraci: JSDH obcí provedly v roce 2013 26,8 % zásahů z celkového počtu všech zásahů v ČR. V současné době je evidováno celkem 7 077 jednotek požární ochrany. Celkem SDH obcí a podniků má v současné době 70 503 hasičů. [7]

Omezením pro jejich použití při vyhlášení vyšších krizových stavů by byla zejména skutečnost, že část jejich členů by mohla být povinně angažována podle jiného zákona,

například pro ozbrojené síly, mobilizační hospodářská opatření a jinde. Dále také skutečnost, že nejsou přímo ve služebním postavení a nelze s nimi libovolně působit dle potřeby krizové operace. Tyto JSDH, byť v poslední době jsou vybavovány i moderním zásahovým materiálem a technikou, přece jen nedisponují všemi schopnostmi a kapacitami pro širokou škálu zásahů a rovněž je nízká jejich mobilita mimo region, zejména logistická udržitelnost v operaci.

Řešením by bylo zřejmě regionální personální a technické posílení JSDH podle skutečných rizik na základě analýz havarijních plánů krajů a jejich částečná profesionalizace již v míru. Při vyhlášení SOS a VS potom převedení předem připravené části JSDH do profesionálního stavu na základě zákona a vytvoření posíleného režimu jejich hotovostí.

1.3 Zdravotnická záchranná služba a její nasazení

Zdravotnická záchranná služba v ČR je moderní výkonná organizace s kvalitním plošným pokrytím. Kladem je zkušený a připravený personál a také krátké dojezdové časy do většiny míst ČR.

Zdravotnická záchranná služba (ZZS) je zřizována krajskými úřady a neexistuje její centrální organizační řízení. Koordinace mezi jednotlivými kraji je často založena na osobních kontaktech ředitelů a je překvapivě funkční. Významnější problémy nebyly ani v době několika rozsáhlých povodní v ČR. Otázkou však je, jak by tato koordinace fungovala v případě ohrožení obyvatelstva značného rozsahu. Nejednotnost metodiky ze strany centrálních orgánů se objevuje u ZZS například u sanitních vozů. Lékař nebo záchranář, pokud přeseďne do vozu jiného kraje a někdy i střediska, se musí, mnohdy složitě, orientovat ve vnitřním uspořádání.

Odborný personál ZZS by bylo možné posílit v případě potřeby o odborné lékaře z nemocnic, případně ambulantními specialisty a rovněž volnými zdravotnickými silami AČR nebo o odborníky z akademického prostředí. Především jde o chirurgy, specialisty v urgentní medicíně, anesteziology, internisty, případně ortopedy. Pro pomocné odborné práce lze doporučit vybrané studenty bakalářského studijního oboru „Zdravotnický záchranář“, který je akreditován na některých fakultách v ČR. Až na výjimky však nelze počítat s posluchači lékařských fakult, a to ani vyšších ročníků. Na většině lékařských fakult jsou obory jako *urgentní medicína* či *medicína katastrof* řadou, a to i zkušených učitelů, podceňována. Příčin je více a přesahují rozsah tohoto článku.

Podle našeho názoru, má-li být zdravotnická služba připravena na možné rozsáhlé katastrofy, případně i válečný stav, je nutné vybudovat při Ministerstvu zdravotnictví koordinační orgán, který bude mít oprávnění za přesně definovaných podmínek, řídit krajská centra ZZS. Toto centrum mimo dalších povinností bude definovat takové vybavení sanitních vozů, aby byly obsahově a prostorově jednotné a personál tak byl lehce zaměnitelný při střídání směn. Správa státních hmotných rezerv nebo Ministerstvo zdravotnictví musí zabezpečit v každém kraji jeden až dva sanitní vozy, které budou vybaveny větším množstvím zdravotnického materiálu a některých přístrojů a které budou moci v rychlém čase dojet na pokyn centra na místo rozsáhlých katastrof a poskytovat materiálovou pomoc.

1.4 Možné úkoly AČR v rámci ochrany obyvatelstva

AČR má úkoly k OOb stanoveny přímo v zákoně. Podle zákona 219/1999 Sb. o ozbrojených silách České republiky armáda může být (v rámci ochrany obyvatelstva a krizového řízení) použita mimo jiné k:

- záchraným pracím při pohromách nebo při jiných závažných situacích ohrožujících životy, zdraví, značné majetkové hodnoty nebo životní prostředí nebo k likvidaci následků pohromy;
- odstranění jiného hroziícího nebezpečí za použití vojenské techniky;
- zabezpečení letecké zdravotnické dopravy;
- plnění humanitárních úkolů civilní obrany.

Doktrína AČR k možnému použití vojsk uvádí:

„Hlavním úkolem vojsk jsou v závislosti na charakteru katastrofy záchrané a likvidační práce v součinnosti se složkami integrovaného záchraného systému. Síly AČR mohou být nasazeny k podpoře IZS, k plnění úkolů PČR nebo plnění jiných úkolů v souladu s nařízením vlády. V případě potřeby se nasazují veškeré dostupné síly a prostředky AČR včetně aktivní zálohy“. [6]

Legislativní základ je tedy dostatečný pro použití AČR při OOb, ale ani v míru nejsou vždy plně využity kapacity AČR (viz povodně 2013).

Armáda by za SOS a VS mohla použít část svých jednotek, které by byly volné pro domácí vojenské i nevojenské operace. Nesmíme ale zapomenout, že jejich složení nebude jasné vzhledem k vojenským úkolům s vyšší prioritou. AČR již nezabezpečuje celorepublikovou plošnou koncentraci svých útvarů, tedy ani jednotkami vyčleněnými pro teritorium není schopna okamžitě působit. Zde by bylo nutné předem identifikovat jednotky a jejich schopnosti, které by byly pevně vyčleněny pro naše teritorium s převahou úkolů OOb. Tyto jednotky (prezenční i záložní) dovybavit, vycvičit a připravit k zásahům v místech s předpokládanými největšími ztrátami a škodami (velká sídla, průmyslové aglomerace, tábory běženců či migrantů apod.). Jako typové jednotky by bylo přínosné vybudovat válečné na bázi aktivních záloh 2–3 samostatné prapory Civilní ochrany s určením pro úkoly záchraných a likvidačních prací a civilní ochrany při rozsáhlých krizových situacích s dislokací těchto jednotek poblíž velkých sídelních a průmyslových aglomerací.

1.5 Použití aktivních záloh pro plnění úkolů ochrany obyvatelstva

V současnosti disponuje naše armáda zhruba 1 100 příslušníky takzvané Aktivní zálohy (AZ). Jedná se o necelou polovinu z plánovaného počtu 2 500 záložních vojáků. Záložní vojáci jsou organizováni do 14 pěších rot při každém krajském velitelství (KVV), dále 2 mechanizovaných čet, 1 tankové roty, 1 roty u 601. skupiny speciálních sil, 1 průzkumné čety, 1 záchrané čety, jednotky vojenské policie a skupiny polních kaplanů. Aktivní zálohy existují na základě zákona č. 585/2004 Sb.

Jednotky AZ nejsou personálně zcela naplněny a rovněž materiální vybavení není příliš kvalitní. Jejich příslušníci mají různou odbornou úroveň, jsou zde značné věkové rozdíly a tím i fyzická připravenost. Vedle vojáků, kteří prošli základní vojenskou přípravou a někdy i cvičením, jsou v sestavě rovněž příslušníci, kteří vojenskou přípravou

neprošli. Je nejasné, jakou by takové jednotky měly bojovou hodnotu ve válce či při provádění úkolů ochrany obyvatelstva. Na závalu je i nepružný systém povolávání na cvičení a neochota zaměstnavatelů vojáky na cvičení uvolňovat.

AZ či povinné zálohy by v případě povolání mohly sehrávat určité pomocné role v rámci OOb, ale musely by projít dodatečným výcvikem, být doplněné speciální technikou a materiálem k provádění OOb a být zařazené do havarijních a poplachových plánů. Další možností by bylo některé jednotky (zejména pěší roty KVV) cíleně na plnění úkolů OOb připravovat již v míru. Jsme přesvědčeni, že by to byl vhodný a potřebný úkol pro tyto jednotky. Zahraniční zkušenosti některých států (například Švédsko nebo Švýcarsko) tuto možnost potvrzují. AČR se však v poslední době vyvažuje (či je vyvažována) z civilního krizového řízení. Je to nelogické, protože armáda má stále dostatek schopností a kapacit k plnění těchto úkolů.

1.6 Využití dobrovolných humanitárních a zájmových organizací

Dobrovolné a zájmové organizace tvoří důležitou součást sil a prostředků použitelných při OOb za vyšších krizových stavů. Většina z těchto organizací má pevnou řídicí strukturu a akceschopnou členskou základnu. Část těchto organizací je registrována i jako ostatní složka IZS (Červený kříž, Horská služba apod.). Některé mají zpracován katalog sil a prostředků a má rovněž domácí i mezinárodní zkušenosti z krizových či humanitárních akcí a umí získat a organizovat zahraniční humanitární pomoc. Podstatné je, že s většinou z nich se dá relativně pevně počítat pro případné nasazení, i když celkově jejich kapacity nejsou rozsáhlé. [5]

Důležité jsou však řídicí a organizační schopnosti těchto organizací a jejich schopnost motivovat, podchycovat a řídit i další neorganizované dobrovolníky. Z hlediska celkového řízení operací při plnění úkolů OOb by však bylo nutné v místě pohromy či nasazení pro dobrovolné humanitární a zájmové organizace zřídit společné koordinační a informační centrum a práce řídit tak, aby nedocházelo k duplicitám či sporům. Což je zkušenost z některých zahraničních humanitárních operací.

Dobrovolné humanitární a zájmové organizace tedy představují významný potenciál sil a prostředků pro plnění úkolů OOb. Je však nutné jejich úkoly či použití včas plánovat, koordinovat a tyto organizace podporovat a rozvíjet.

Pro SOS a VS by potom zřejmě bylo nutné vytvořit nový typ dobrovolnických organizací bojových i nebojových se zaměřením na specifika dané situace (zdravotní služba, specifické pracovní činnosti, logistika operací, péče o zraněné, obsluha míst evakuace apod.).

1.7 Využití neorganizovaných dobrovolníků

V nedávné minulosti byly zaznamenány doma i v zahraničí příklady pozitivního zájmu určité části společnosti pomoci lidem v nouzi. Lidská solidarita a ochota pomáhat bude jedním z pomocných faktorů OOb za vyšších krizových stavů. Problémové otázky vždy budou; v jakém počtu, v jaké kvalitě a na jak dlouho bude možné dobrovolníky využít. V případě vyhlášení vyšších krizových stavů bude řada lidí angažována ve státní sféře,

výrobě, pracovní povinnosti či pomocných službách ve svých regionech a nebude možné je využít. Pravdou však je, že pro první hodiny a dny po vzniku rozsáhlé mimořádné události či krizové situace bude pomoc dobrovolníkům vždy vítána.

Bylo by tedy vhodné alespoň obsahově rozpracovat nezbytné úkoly, procedury a mechanismy pro využití neorganizovaných dobrovolníků. Zejména jednotnou metodiku pro jejich nábor, využití, právní postavení a zabezpečení při práci. Efektivní by bylo i využít speciálních služeb a dovedností dobrovolníků, např. speciální stroje, speciální práce, řemesla, nouzové ubytování a služby. K tomu by mohl být dopředu zpracován rámcový regionální katalog sil a prostředků dobrovolníků.

1.8 Zahraniční humanitární pomoc

Zahraniční humanitární a materiální pomoc při vyhlášení SOS či VS by byla organizována na principu úmluv v rámci NATO a EU. Opět však není možné odhadnout, v jaké situaci budou spřátelené státy a jaké budou transportní schopnosti a kapacity. Je tedy důležité trvale spolupracovat s příslušnými orgány v rámci NATO a EU v této oblasti, mít zpracován vlastní katalog sil, prostředků a materiálu pro humanitární pomoc a být připraven technologicky i kapacitně pro přijetí a rychlé rozdělení humanitární a materiální pomoci. Zkušenosti z povodní v roce 2002 ukázaly, že pokud se pomoc rychle dojedná a příjemce deklaruje připravenost k přijetí, potom pomoc rychle a efektivně proběhne. Naopak, když se v jednání vyjasňují stanoviska, kladou podmínky, přijde pomoc většinou pozdě nebo vůbec.

Celkově však není možné na zahraniční humanitární a materiální pomoc spoléhat jako na podstatný, ale spíše komplementární způsob pomoci.

2. Řízení opatření OOb za SOS a VS

Opatření OOb za SOS a VS by musela být řízena v kontextu celkové politicko-vojenské situace na teritoriu státu, na základě upravených či nově přijatých zákonů a dalších právních aktů. Zejména by musela být vyřešena koordinace mezi vojenskou a civilní částí řízení a také závaznost místně přijatých rozhodnutí v oblasti OOb a krizového řízení pro celostátní uniformované složky. Model „ad hoc“ krizových štábů v dnešním pojetí by asi nebyl plně účinný, zejména pro omezené řídicí schopnosti, vybavení a pravomoci. Systém řízení krizových opatření a OOb se totiž potýká již v míru s nedostatkem odborně vyškoleného a zkušeného personálu. Bylo by nutné krizové štáby připravit jako permanentní a profesionální řídicí orgány. Větší pravomoci a samostatnost v řízení opatření OOb by měl získat HZS ČR. Nově by bylo třeba koncipovat řídicí a informační role hejtmána a starosty vůči uniformovaným složkám i občanům na jejich teritoriu, propojení a koordinaci vojenských, bezpečnostních a civilně krizových operací, využívání civilních zdrojů pro potřeby vojenských operací a podporu opatření OOb ze strany ozbrojených sil. Naopak opatření a požadavky OOb by se měly stát součástí vojenských i nevojenských operací a plánů ozbrojených sil.

3. Specifické činnosti OOb za SOS a VS

Za SOS a VS by se opatření OOb musela mnohem více přiblížit původnímu pojetí civilní ochrany v duchu Ženevských úmluv zejména; budování a poskytování úkrytů, zjišťování a označování nebezpečných oblastí (odstraňování výbušnin a nevybuchlé munice), okamžitou pomocí při obnově a udržování pořádku v postižených oblastech, dlouhodobé nouzové ubytování, rozsáhlé evakuace, pohřbívání ostatků, speciální veterinární opatření a další opatření, která doposud nebyla v prioritách běžné OOb. Tato opatření by bylo třeba organizačně, personálně a materiálně připravit vzhledem ke specifikům daných regionů. HZS ČR by pro tyto činnosti měl rozpracovat typové plány a odsoučinit jejich vazby a spolupráci jednotlivých aktérů.

4. Technika a materiál pro OOb

Materiální zdroje (technika a materiál) pro OOb za vyšších krizových stavů by byla vedle personálu rozhodující složkou efektivity opatření OOb. Bohužel v době finančních úspor jde tato oblast stranou, ale minimálně v oblastech, které jsou vyhodnoceny v rámci havarijního plánování jako nejvíce rizikové by vybavení HZS, JSDH, profesionálních hasičských sborů podniků a zařízení CO mělo být udržováno na odpovídající úrovni.

Bylo by nutné prověřit či obnovit zařízení civilní ochrany zejména ve velkých sídelních celcích, v blízkosti výrobních a skladovacích kapacit a objektů kritické infrastruktury. Vytypované JSDH přednostně doplňovat moderní technikou a materiálem. Rušený materiál a techniku AČR - ženíjní, chemickou, logistickou a další vhodnou techniku, uvést do provozuschopného stavu a uchovat jako mobilizační zálohu. Bylo by vhodné i postupně obnovit mostní provizoria. Dále zachovat nezbytné rozměry humanitárních a logistických zásob pro složky IZS. Mít vytipovány výrobní kapacity v rámci ČR, které by materiál pro OOb (techniku, potraviny, stany, oblečení, zdravotnický materiál apod.) mohly v rámci mobilizačních dodávek urychleně poskytovat. Řada těchto opatření se kryje se současným systémem nouzového hospodářství a hospodářské mobilizace.

Závěr

Popsat dnes přesně všechna nutná opatření pro OOb při vyhlášení vyšších krizových stavů zřejmě není plně možné, přesto však je žádoucí vytipovat priority, metody řízení, síly a prostředky, kterými by se tato opatření prováděla. Důležité bude vždy počítat při této činnosti se synergickým působením všech dostupných sil a prostředků na základě principu subsidiarity a maximálně využívat činnost dobrovolníků.

K dalšímu rozvoji ochrany obyvatelstva zejména za SOS a VS v ČR považujeme za nutné:

- mít připravené dostatečné mírové síly pro plnění opatření OOb, tyto průběžně modernizovat a využívat, včetně dobrovolníků;
- mít připraven katalog sil, prostředků, zdrojů a postupů pro OOb, který bude reálný být na úrovni projektů a plánů. Tento zřejmě bude částečně postaven na základě mobilizačního či nouzového rozvinutí;

- identifikovat klíčové schopnosti, útvary a organizace napříč IZS, krizových a bezpečnostních organizací, které musí být pro OOb trvale udržovány i v období mimo krizové stavy;
- více využívat synergii působení všech organizací pro ochranu obyvatelstva: státních, soukromých i dobrovolných. Sdílet kapacity již za nižších krizových stavů a tím dosáhnout rozvoje společných operačních schopností. Např. během povodní více využít unikátních schopností AČR – schopnosti ženijní, logistické, zdravotní, chemické a další;
- posílit koordinační a regulační roli státu a veřejné správy směrem k ostatním subjektům, tedy především k složkám IZS, krizového řízení a podnikajícím právnickým a fyzickým osobám, s cílem zajistit vyšší efektivitu opatření krizového řízení a OOb.

Zdroje pro výše uvedené navýšení kapacit ochrany obyvatelstva by bylo možné najít například v unifikaci nebo sdílení společných kapacit pro ozbrojené síly, ozbrojené bezpečnostní a záchranné sbory. Máme na mysli například společnou logistickou, výcvikovou, vzdělávací, zdravotní a informační základnu těchto sborů, která by ušetřila finanční prostředky nutné pro jejich modernizaci.

Poznámky k textu a použitá literatura

- [1] *Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030*. MV – Generální ředitelství HZS ČR, Praha 2014.
- [2] *Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2013 s výhledem do roku 2020, schválená usnesením vlády č. 165 ze dne 25. února 2008*. Praha 2008,
- [3] Vyhláška č. 328/2001 Sb., o některých podrobnostech zabezpečení integrovaného záchranného systému, ve znění vyhlášky č. 429/2003 Sb.
- [4] *Bezpečnostní strategie České republiky*. MZV, Praha 2014
- [5] PROCHÁZKA, Zdeněk. *Humanitární pomoc v České Republice*. MV GŘ HZS, Praha 2006, ISBN 80-86640-53-1.
- [6] *Doktrína AČR v operacích na území ČR pod národním velením*. MO, Praha, 2013
- [7] *Statistická ročenka 2014*. Generální ředitelství HZS - Ministerstvo vnitra České republiky, Praha 2015.
- [8] Dodatkový Protokol I k Ženevským úmluvám z 12. srpna 1949, o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů, 1977.
- [9] JANOŠEC, Josef a ŘEHÁK, David. Česká republika a krizové stavy při vojenských hrozbách, *THE SCIENCE FOR POPULATION PROTECTION* 2/2010.
- [10] Zákon č. 222/1999 Sb., Zákon o zajišťování obrany České republiky